

Festa de la Mare de Déu del Camí

Cambrils (Baix Camp)

1. Història de la festa

La devoció dels cambrilencs a la Mare de Déu del Camí està documentada des d'inicis del segle XIII. La imatge representa la Mare de Déu asseguda sota una palmera –la llegenda explica que va ser trobada sota aquest arbre–, amb una oreneta a la mà dreta i el nen Jesús recolzat al braç esquerre. La seva ermita està ubicada en un retomb del camí reial, que més endavant i fins fa pocs anys va ser carretera general.

Els darrers vuit-cents anys, la Mare de Déu del Camí ha estat considerada protectora dels habitants del municipi i ha rebut la devoció principal dels cambrilencs. Va mantenir aquest paper per damunt de la duplicitat poblacional sorgida a partir del segle XVIII, quan al nucli interior –la Vila– s'hi va afegir el nucli marítim –la Platja. N'és una mostra il·lustrativa el fet que el temple actual, que substituïa l'edifici medieval, va ser construït gràcies a l'esforç combinat de mariners i vileros.

Aquesta devoció s'havia manifestat en diverses ocasions en pregàries amb motiu d'epidèmies i sequeres, amb el trasllat de la imatge de la Mare de Déu fins a l'església parroquial i el retorn festiu a l'ermita. La primera d'aquestes solemnitats està documentada l'any 1633.

No és fins al segle XX que es documenta una festa anual al voltant del 8 de setembre i que aquesta celebració assoleix la categoria de Festa Major de Cambrils, per damunt de les celebracions privatives de la Vila –la Immaculada i Sant Antoni– i de la Platja –Sant Pere i la Mare de Déu del Carme.

Les primeres notícies ens parlen d'una festa centrada a l'ermita, amb algun acte lúdic als jardins del voltant. A la dècada de 1930, el dia de la festa les diferents societats del municipi organitzaven espectacles als seus locals. A mitjan segle els actes festius tradicionals es concentraven en la missa major al migdia a l'ermita –en el transcurs de la qual es feien ofrenes florals a la Mare de Déu– i en la professó pels jardins, que es feia a la tarda. El programa es completava amb actes esportius i lúdics organitzats el mateix dia i l'endemà, i amb novenes i rosaris els dies anteriors.

La festa va entrar en crisi a finals de la dècada de 1970, fins al punt d'arribar a córrer perill l'any 1978, en què els documents esmenten que va estar a punt de perdre's. Els anys següents se li va voler donar un nou impuls, especialment coincidint amb el segon centenari de l'acabament de l'ermita moderna, l'any 1983. Des de la instauració de la democràcia, el període de la festa es va allargar per incloure la celebració del dia 11 de setembre, de caire institucional i alhora festiu.

En aquesta dècada i la següent, l'estructura del dia principal de la festa va quedar fixada al migdia amb la missa major, la ballada dels gegants i els nanos i el concert-vermut a l'exterior de l'ermita; a la tarda, l'anada de l'Ajuntament i dels nens vestits amb la indumentària tradicional des de l'ajuntament fins a l'ermita, per tal de realitzar l'ofrena floral als jardins exteriors. L'any 2001 l'ofrena floral passa al matí, com a continuació de la missa major; en aquest moment s'ha consolidat com el principal acte institucional de la festa major.

El gran canvi de la dècada de 1990 va ser la incorporació dels elements festius tradicionals sota la fórmula de nous actes. D'una banda, la trobada gegantera bianual, que s'enceta l'any 1992 i congrega colles dels voltants. De l'altra, la Nit del Foc –el correfoc pels carrers del nucli antic, que acaba amb una encesa conjunta, un espectacle pirotècnic i un concert–, que va néixer també el 1992 com a preludi de la trobada gegantera i que va acabar esdevenint l'acte més multitudinari de la festa, aplegant gent de tota la comarca, i a finals de segle va haver de buscar un escenari més ampli –l'entorn de la muralla i el Parc del Pinaret– per a l'espectacle final i el concert. Finalment, la música tradicional també va trobar el seu espai, en aquest cas a través del festival Manrana, amb actuacions de músics d'altres països. Paral·lelament, els actes culturals i lúdics s'anaven multiplicant.

A inicis del segle XXI s'hi afegix la trobada bianual de bastoners i es crea un nou acte: l'anada del seguici festiu a primera hora del matí, des de la muralla fins a l'ermita. L'any 2009 s'hi va incorporar la representació del Ball de la Rosaura, una peça de teatre popular documentada a la població a començaments del segle XX, i que permetia tornar a dotar la tarda del dia 8 d'un acte tradicional.

2. Descripció actual

Actualment, els actes tradicionals comencen el primer cap de setmana de setembre, amb la Nit del Foc, organitzada per la Colla Gegantera Tota l'Endenga, i que inclou el correfoc infantil a la tarda, el correfoc a la nit i el concert a mitjanit.

El correfoc constitueix una cita ineludible dins del calendari d'actes de foc del Camp. Hi participen mitja dotzena de colles de diables i bèsties de foc d'arreu dels Països Catalans, inclosos la colla de diables local –els Cagarrires– i la bèstia de foc de la colla organitzadora –la Farnaca. Comença amb una encesa a la plaça d'Espanya –l'antiga plaça de la Vila, on fins a 1995 hi hagué l'edifici consistorial–, en la qual participen dos dels gegants de la colla, el Marquès de los Vélez i el cabo Quiñones. Transcorre pels carrerons del nucli antic i desemboca fora muralla, davant del portal del carrer Major, on es fa l'encesa conjunta i un espectacle pirotècnic que els darrers anys ha pres la denominació de Mascletà de Nit i que concentra centenars de persones.

El gruix d'actes tradicionals es fan al voltant del dia de la Mare de Déu. La vigília, 7 de setembre, l'Ajuntament organitza una recepció a totes les dones del municipi que porten el nom de Camí o alguna de les seves variants. La jornada

del dia 8 comença amb una concentració del seguici festiu a la plaça del Setge. L'encapçalen les colles festives locals: la Colla Gegantera Tota l'Endenga amb els gegants Camí i Pere, Magdalena i Ermengol, el Marquès de los Vélez, el Cabo Quiñones, els nanos i la Farnaca; el grup de percussió Cop de Cap; el Ball de Bastons de Cambrils; el Ball de Diablers de Cambrils Els Cagarrieres, i el Ball de la Rosaura, del grup de teatre Xerinola. El presideixen els membres del consistori, acompanyats de les pubilles i els hereus. La sortida del seguici s'assenyala amb l'encesa d'una tronada.

Tots plegats s'adrecen a l'ermita, on se celebra la missa major. En acabar es fa l'acte institucional de l'ofrena floral, per a la qual s'instal·la una imatge de la Mare de Déu al pati de l'ermita. En primer lloc fa l'ofrena el consistori, després les pubilles i hereus, i a continuació cadascuna de les entitats. Tot plegat s'acompanya de ballades dels elements festius i porta fins al vermut, servit en un altre indret del mateix pati.

L'any 2010 es va voler tornar a donar contingut festiu a la tarda del dia 8, que darrerament havia quedat reservada als actes lúdics i esportius. Aquest any es va representar el Ball de la Rosaura, que va ser incorporat l'any 2008 a partir d'un text imprès a Reus i arran de la notícia que aquest ball parlat –que forma part del repertori de teatre popular comú al Camp– s'havia representat a Cambrils l'any 1904.

El tercer bloc d'actes tradicionals tenen lloc al voltant de la Diada de l'Onze de Setembre. A més de l'acte institucional al Parc del Pescador, s'organitza a la zona del port la trobada gegantera –els anys parells– o la festa bastonera –els anys imparells.

2.1 Implantació al seu entorn

La festa major de la Mare de Déu del Camí ha assolit, els darrers anys, el paper de fita aglutinadora de tots els cambrilencs. La seva situació al calendari, al llindar entre les vacances d'estiu i l'inici del curs escolar, permet que hi participin moltes persones que han tancat ja la feina de la temporada turística i, alhora, atreure també moltes persones de les poblacions del voltant.

La ritualització dels actes que s'ha experimentat els darrers anys –amb la consolidació dels uns, l'afegit d'altres i la reubicació que ha permès l'eclosió dels ja existents– han portat la festa de la Mare de Déu del Camí a un moment àlgid, el més participat de la seva història.

3. Fonts de consulta i organitzadors

La fitxa s'ha elaborat a partir de l'observació participant, dels treballs de Josep Salceda Castells sobre l'ermita de la Mare de Déu del Camí i de la documentació conservada a l'Arxiu Municipal de Cambrils.

La festa, l'organitza l'Ajuntament de Cambrils, en col·laboració amb diferents entitats que impulsen actes concrets, com, per exemple, la Colla Gegantera

Tota l'Endenga, que organitza la Nit del Foc.

Contacte:

Àrea de Festes de l'Ajuntament de Cambrils

Telèfon 977 794 579

festes@cambrils.cat

Redacció: Montserrat Flores